

Motion till riksdagen

1989/90:U629

av Alf Wennerfors och Inger Koch

(båda m)

Stöd till Afghanistans folk

Kriget i Afghanistan har nu pågått i ett decennium: tio år av ofattbart mänskligt lidande. Förhoppningar om att det avtal, som den 14 april 1988 undertecknades i Genève mellan Sovjetunionen och Pakistan, snabbt skulle leda till en dialog mellan parterna och fred har dessvärre visat sig vara grundlösa. Ett skäl till detta är att de olika afghanska parterna ej deltog i förhandlingarna. De afghanska befrielseströrelserna har därför inte godkänt avtalet.

Avtalet blev dock ett framsteg. De sovjetiska trupperna lämnade Afghanistan den 15 februari 1989. Men den sovjetiska inblandningen har fortsatt. Sedan uttåget har Sovjet månatligen levererat militär utrustning – t.o.m. nya avancerade vapensystem – till ett värde av 3-400 milj. dollar per månad. Dessutom har sovjetiska s.k. rådgivare ställts till Kabul-regimens förfo-gande.

Den glömda konflikten

Under 1989 utvecklades konflikten i Afghanistan till något av den glömda konflikten. Massmedias rapportering från Afghanistan blev allt mer sporadisk och fragmentarisk: en trend som inte minst präglade svenska media.

Ilärigenom avtog den internationella opinionens tryck på parterna att inleda en dialog och nå fram till fred. Genève-avtalets, i och för sig svaga skrivningar om en kommande fredsprocess, fick bl.a. på grund härav dessvärre under 1989 föga betydelse för händelseutvecklingen. I stället kom stormakternas intresse åter i förgrunden, med vapenleveranser och olika former av militärt stöd till de stridande parterna som främsta resultat.

I november 1989 tog FN:s generalsekreterare ett nytt intressant initiativ i fråga om en fredlig lösning av den afghanska konflikten. Denna gång inriktar sig strävandena bl.a. på en dialog mellan de skilda afghanska parterna.

De senaste dagarna har det också rapporterats att Kabul-regimens president Najubullah har gått med på att överlämna makten till en framtida interimsregering ledd av den landsflyktige exkungen Zaher Shah. En sådan lösning, har enligt sovjetiska källor diskuterats av sovjetiska och amerikanska företrädare. Samtalen ska enligt denna källa föras vidare vid ett möte den 6-7 februari i Moskva vid ett möte mellan den sovjetiske utrikesministern Eduard Sjevardnadze och hans amerikanska kollega James Baker.

Om uppgifterna är korrekta är de enligt vår bedömning hoppingsvande.

För att öka förutsättningarna för en fredlig utveckling i Afghanistan är det viktigt att konflikten inte glöms bort utan att den internationella opinionen och världens länder liksom internationella organisationer åter sätter in åtgärder för att lösa konflikten i centrum.

Sveriges roll

Sveriges ansträngningar för att värna om det afghanska folkets rätt till nationellt oberoende och fred bör därför drivas med förnyad kraft. Sverige ska fortsätta arbetet för att det afghanska folket självt ska få besluta om sin egen framtid och att Afghanistans suveränitet och territoriella integritet återupprättas.

FN har spelat en mycket betydelsefull roll för de senaste årens steg framåt för att lösa den afghanska konflikten. Det är angeläget att FN:s arbete – bl.a. genom generalsekreterarens särskilde representant – underlättas för att via en politisk lösning och nationell försoning skapa fred för Afghanistans folk.

Detta arbete bör ges fortsatt starkt svenskt stöd.

Brott mot internationella överenskommelser

Folkrätten, FN-stadgan och en rad internationella överenskommelser utgör ett gemensamt värn för jordens länder mot stormaktsövergrepp, brott mot de mänskliga fri- och rättigheterna och humanitär behandling av enskilda människor.

Kabul-regimen är fortfarande medlem i FN. FN-medlemsskapet medför att Kabul-regimen ska följa FN-stadgan och dess anda.

Även om befrielseörelserna inte på samma sätt omfattas av FN-stadgan bör Sverige hävda att det är viktigt för deras internationella anseende och stöd hos världsoptionen att de följer bl.a. FN-stadgan, dess deklaration om de mänskliga fri- och rättigheterna och den s.k. Genève-konventionen med tillägg.

Den sporadiska rapporteringen från Afghanistan pekar på fortsatt mycket hårda strider under 1989 och omänskliga förhållanden på en rad områden.

Sverige bör kontinuerligt följa de stridandes respekt för de mänskliga fri- och rättigheterna i Afghanistan. Sverige bör vidare, på lämpligt sätt, för samtliga parter i konflikten, dels påtala vikten i att FN:s deklaration om de mänskliga fri- och rättigheterna samt Genève-konventionen respekteras, dels påtala brott eller likgiltighet inför dessa.

FN

FN:s särskilda kommission för mänskliga fri- och rättigheter har utsett en särskild rapportör som under 1989 granskat förhållandena i Afghanistan. Vid kommissionens 45:e möte våren 1989 presenterade denne en rapport vari det konstaterades att allvarliga övergrepp från bägge sidorna mot de mänskliga fri- och rättigheterna förekom.

Det är enligt vår uppfattning angeläget att FN:s granskning av respekten av de mänskliga fri- och rättigheterna i Afghanistan ej avbryts. Sverige bör

fortsätta att stöja FN i dessa strävanden och dess ansträngningar för att dessa rättigheter i större utsträckning efterlevs av parterna i den afghanska konflikten.

Mot. 1989/90
U629

Sveriges kontakter med de afghanska befrielseörelserna

Det är angeläget att Sverige har bred kunskap om den afghanska konflikten. Härigenom ökar förutsättningarna för att vi ska kunna lämna konstruktiva bidrag till fredsprocessen och värna om afghanskt självbestämmande, fred och frihet för det afghanska folket.

Ett viktigt inslag i detta arbete är att vi även tar emot och tar del av synpunkterna från de afghanska befrielseörelserna. Detta arbete har under senare år underlättats av de svenska humanitära insatserna i Afghanistan och bland de afghanska flyktingarna i framför allt Pakistan.

Sverige bör intensifiera kontakterna med representanter för de afghanska befrielseörelserna i syfte att få kunskap om deras syn på den afghanska konflikten och hur den bör lösas. Härvid bör vi även framföra våra uppfattningar om allomfattande respekt för mänskliga fri- och rättigheter, vilket tidigare berörts i denna motion.

Svenska partier och ideella organisationer kan bidra i detta arbete. Ökat stöd bör därför utgå till dessa för detta ändamål från anslagsposten "Bistånd genom folkrörelser och andra enskilda organisationer".

Humanitärt bistånd

I FN:s årliga resolution över situationen i Afghanistan väddar världssamfundet om att medlemsländerna aktivt ska bidra med bistånd till alla nödlidande i den afghanska konflikten.

Den fortsatta konflikten i Afghanistan medför att de mycket stora flyktingproblemen kvarstår. Internationella uppskattningar pekar på att 3 miljoner afghaner flytt till Pakistan och 2 miljoner till Iran. Under 1989 tyder rapporter på att antalet flyktingar ökat, särskilt de som befinner sig på flykt inom Afghanistans gränser.

Under 1989 ökade FN:s möjligheter att ge humanitärt stöd för detta ändamål. Detta bl.a. genom att man tillsatt en särskild koordinatör, prins Sadrudin Aga Khan, med uppgift att kanalisera ekonomiskt och humanitärt bistånd till det afghanska folket.

Det är angeläget att Sverige bidrar till att lindra krigets verkningar. Samtidigt är det viktigt att vår humanitära hjälp ges till alla människor. För denna strävan är det centralt att internationella hjälporganisationer, av de olika parterna, ges möjlighet att självständigt verka inom Afghanistan.

Sverige bör ge direkt humanitär hjälp till de nödlidande människorna från Afghanistan-konflikten. För budgetåret 1990/91 bör 175 milj. kr. av anslagsposten "Katastrofer, återuppbyggnad m.m." ges som bistånd till det afghanska folket.

Bistånd till flyktingar

Den fortsatta konflikten i Afghanistan medför att de redan tidigare mycket stora flyktingproblemen kvarstår. Vidden av detta problem belyses av att det

enligt FN:s uppskattningar i dag finns ca 15 miljoner flyktingar i världen. Internationella uppskattningar pekar på att 5 miljoner av dessa utgörs av afghaner; 3 miljoner afghaner ha flytt till Pakistan och 2 miljoner till Iran.

Under 1989 tyder rapporter på att antalet flyktingar ökat, särskilt de som p.g.a. stridigheterna och hungersnöd befinner sig på flykt inom Afghanistan's gränser.

Den svenska hjälpen har sedan invasionen 1979 i huvudsak lämnats till afghanska flyktingar i Pakistan. Denna humanitära hjälp har bl.a. gått via Svenska Afghanistankommittén och till olika FN-organ. T.ex. via FN:s flyktingkommissarie (UNHCR) och FN:s barnfond (UNICEF). Den sistnämnda organisationen har bl.a. ett särskilt projekt för Afghanistan's barn.

Flyktingkommissariens verksamhet finansieras nästan helt genom frivilliga bidrag. Under 1989 hamnade organisationen i en allvarlig finansiell kris. Det är angeläget att det svenska stödet till flyktingarna får fortsätta svenskt stöd. Samtidigt bör Sverige fortsätta ansträngningarna för att värna om FN:s flyktingkommissaries verksamhet. Förutsättningarna för detta kan ha ökat genom att organisationen 1990 leds av norrmannen Karl Stoltenberg.

Återuppbyggnad

Sovjetunionen använde i Afghanistan sina modernaste vapensystem. Under nio års tid lade den sovjetiska krigsmakten stora delar av Afghanistan i spillror. Förödelsen är mycket omfattande. Det mänskliga lidandet ohyggligt. Hjälpbehovet är mycket stort.

Afghanistan var redan innan konflikten bröt ut mottagare av svenskt bistånd. Sverige bör efter förmåga bidra till omfattande humanitär hjälp till människorna i Afghanistan och återuppta sitt bistånd för att därigenom medverka till Afghanistan's återuppbyggnad.

De fortsatta stridigheterna i landet – även efter att Genèveavtalet ingåtts i april 1988 – har förhindrat en snabb återuppbyggnad av landet och av de internationella insatserna på detta område.

Världens rika länder bör dock redan nu – inom bl.a. FN:s ram – ta fram planer för återuppbyggnaden av det svårt sargade Afghanistan. Sverige bör inom FN och dess organ samt inom övriga för ändamålet lämpliga fora ta initiativ till internationell hjälp för återuppbyggnad av Afghanistan och repatriering av de 5 miljoner flyktingarna.

Sverige bör, när krigshandlingarna avslutats, återuppta ett omfattande svenskt bistånd till Afghanistan.

Miljöinsatser

Konflikten i Afghanistan och särskilt den sovjetiska krigsmaktens ohyggliga krigföring har skapat mycket stora skador på den afghanska miljön.

Skadorna på jordbruket, som är grunden för den afghanska ekonomin, är t.ex. mycket stora och den främsta orsaken till att det i dag inom vissa delar av landet råder hungersnöd. Sverige bör, bl.a. i samarbete med internationella organisationer, bidra med hjälp till återuppbyggnad av det afghanska jordbruket.

Genom det svenska biståndets successiva inriktning på miljöinsatser är

Sverige väl lämpat att ge bidrag till Afghanistan på miljöområdet. Sådana insatser bör planeras under kommande budgetår och genomföras när krigshandlingarna tillåter.

Mot. 1989/90
U629

Ett akut miljöproblem är de stora mängder framför allt sovjetisk krigsmateriel som finns på en rad platser i Afghanistan. Sverige bör på lämpligt sätt ta initiativ till att krigsmateriel vid konfliktens slut oskadliggörs och forslas bort.

Det gäller också de omfattande mineringar som Sovjetunionen la ut och som uppenbarligen i de flesta fall fortfarande finns kvar.

Sverige bör på lämpligt sätt ta internationella initiativ för att upptäcka och oskadliggöra dessa mineringar. Genom tillbakadragandet av de sovjetiska trupperna bör det vara möjligt att åberopa internationella avtal för att därigenom få Sovjet att släppa kartor m.m. över dessa minfält. Sverige bör fortsätta ansträngningarna på detta område.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om fortsatta svenska ansträngningar för att värna om det afghanska folkets nationella oberoende,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om fortsatt svenskt stöd till FN:s arbete för att åstadkomma fred och nationellt självbestämmande för Afghanistans folk,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om fortsatta undersökningar om hur parterna i den afghanska konflikten efterlever den internationella folkrätten, FN-stadgan, deklarationen om mänskliga fri- och rättigheter och Genèvekonventionen,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om respekt för folkrätten, FN-stadgan, deklarationen om de mänskliga fri- och rättigheterna och Genèvekonventionen,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om kontakter med de afghanska befrielseströrelserna,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om användningen av anslaget Bistånd genom folkrörelser och andra enskilda organisationer,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om humanitärt bistånd,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts under avsnittet "Sveriges roll",

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ökat humanitärt bistånd till afghanska flyktingar,

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om svenska initiativ för en internationell återuppbyggnadsplan,

11. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen i övrigt anförts om användningen av anslaget Katastrofer, stöd till återuppbyggnad m.m.,

12. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om undanröjande av kvarlämnad krigsmateriel i Afghanistan,

13. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om oskadliggörande av mineringar,

14. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om återuppbyggnad av det afghanska jordbruket.

Mot. 1989/90
U629

Stockholm den 25 januari 1990

Alf Wennerfors (m)

Inger Koch (m)